

# ĐIỂM GẶP GỠ GIỮA HAI THẾ GIỚI TUỔI THƠ TRONG “NGƯỜI BÀ TÀI GIỎI VÙNG SAGA” CỦA YOSHICHI SHIMADA VÀ “CỎ DẠI” CỦA TÔ HOÀI

## THE MEETING POINTS BETWEEN TWO CHILDHOOD WORLDS IN “THE SKILLFUL GRANDMOTHER OF SAGA” BY YOSHICHI SHIMADA AND “WILD GRASS” BY TO HOAI

Dương Quỳnh Nga<sup>1\*</sup>, Hồ Thị Khánh Huyền<sup>2</sup>, Nguyễn Thị Thùy Dương<sup>2</sup>

<sup>1</sup>Trường Đại học Ngoại ngữ - Đại học Đà Nẵng, Việt Nam

<sup>2</sup>Sinh viên, Trường Đại học Ngoại ngữ - Đại học Đà Nẵng, Việt Nam

\*Tác giả liên hệ / Corresponding author: dqnga@ufl.udn.vn

(Nhận bài / Received: 25/4/2025; Sửa bài / Revised: 29/8/2025; Chấp nhận đăng / Accepted: 08/9/2025)

DOI: 10.31130/ud-jst.2025.23(10A).234

**Tóm tắt** - Bài viết phân tích và so sánh hình tượng nhân vật trẻ thơ trong “Người bà tài giỏi vùng Saga” của Yoshichi Shimada và “Cỏ dại” của Tô Hoài, làm rõ những điểm tương đồng và khác biệt trong hành trình trưởng thành của Akihiro và cu Bưởi. Dù xuất phát từ bối cảnh văn hóa, xã hội khác nhau, cả hai đều trải qua tuổi thơ thiếu thốn nhưng vẫn giữ được sự trong sáng, kiên cường và tinh thần lạc quan. Thông qua ngôi kể thứ nhất và nghệ thuật miêu tả tâm lý tinh tế, hai tác phẩm tái hiện sinh động thế giới nội tâm trẻ thơ. Akihiro và cu Bưởi không chỉ gặp nhau ở hoàn cảnh sống mà còn ở những giá trị tinh thần chung như tình cảm gia đình, ý thức tự lập và khát vọng vươn lên. Hành trình của họ góp phần làm nổi bật vẻ đẹp tuổi thơ trong văn học hiện đại Nhật Bản và Việt Nam, đồng thời phản ánh sâu sắc hiện thực nhân văn của mỗi thời đại.

**Từ khóa** - Nhân vật trẻ thơ; Người bà tài giỏi vùng Saga; Cỏ dại; Yoshichi Shimada; Tô Hoài

**Abstract** - This article examines and compares child characters in *The Skillful Grandmother of Saga* by Yoshichi Shimada and *Wild Grass* by To Hoai, focusing on their journeys of growth. Though from different cultural and social contexts, both Akihiro and Cu Bui face impoverished, challenging childhoods while maintaining their innocence, resilience, and optimism. Through first-person narration and nuanced psychological portrayal, both works vividly depict children's inner worlds. The characters share not only similar life circumstances but also common values- familial affection, self-reliance, and the desire for self-improvement. Their development illustrates the enduring beauty of childhood in modern Japanese and Vietnamese literature while reflecting the humanitarian concerns of their respective historical contexts.

**Key words** - Child characters; *The Skillful Grandmother of Saga*; *Wild Grass*; Yoshichi Shimada; To Hoai

### 1. Đặt vấn đề

Văn học thiếu nhi là một lĩnh vực giàu tiềm năng nghiên cứu, không chỉ phản ánh thế giới quan và đời sống nội tâm của trẻ thơ mà còn là tấm gương phản chiếu đặc trưng văn hóa và giá trị nhân văn của từng dân tộc. Trong bối cảnh hội nhập và toàn cầu hóa, việc đối sánh các tác phẩm văn học thiếu nhi từ các nền văn hóa khác nhau giúp làm sáng tỏ những điểm tương đồng, khác biệt trong cách nhìn nhận và tái hiện tuổi thơ qua lăng kính văn học.

Trong số các tác phẩm văn học tiêu biểu, “Người bà tài giỏi vùng Saga” (佐賀のがばいばあちゃん – Saga no gabai baachan, 1981) của Yoshichi Shimada [1] và “Cỏ dại” (Wild Grass, 1949) của Tô Hoài [2] là hai tác phẩm đặc sắc cùng khắc họa hành trình trưởng thành của nhân vật trẻ thơ. Tuy nhiên, mỗi tác phẩm phản ánh một cách tiếp cận riêng về ngôn ngữ, nghệ thuật kể chuyện, và quan niệm giáo dục con người. Vậy, đâu là điểm gặp gỡ và khác biệt trong cách hai nhà văn tái hiện thế giới trẻ thơ? Những khác biệt đó có phản ánh đặc điểm văn hóa - xã hội và tư duy giáo dục của mỗi quốc gia hay không?

Mục tiêu của bài viết là lý giải những đặc điểm nghệ thuật nổi bật trong việc xây dựng hình tượng nhân vật Akihiro và cu Bưởi, qua đó làm rõ các giá trị nhân văn được chuyển tải, đồng thời đề xuất hướng tiếp cận đối chiếu - văn hóa trong nghiên cứu văn học thiếu nhi. Bài viết sử dụng phương pháp phân tích - đối chiếu và tiếp cận liên văn hóa để khám phá chiều sâu nghệ thuật và giá trị của hai tác phẩm trên trong một không gian học thuật liên ngành.

### 2. Tổng quan nghiên cứu

Văn học thiếu nhi Nhật Bản nổi bật với hình ảnh trẻ thơ phản ánh những nội tâm phức tạp và thử thách trong cuộc sống. Các tác phẩm của K. Miyazawa [3] và H. Saito [4] không chỉ mô tả sự hồn nhiên mà còn khắc họa các mâu thuẫn nội tâm và vấn đề xã hội lớn. Nhân vật trong “My Neighbor Totoro” của Studio Ghibli hay những câu chuyện về trẻ em trong thời kỳ chiến tranh phản ánh quá trình trưởng thành gian truân và khát vọng an lành trong thế giới hỗn loạn. Nghiên cứu của T. Hara [5] cho thấy, văn học thiếu nhi Nhật Bản xây dựng hình ảnh trẻ em như những cá

<sup>1</sup> The University of Danang - University of Foreign Language Studies, Vietnam (Duong Quynh Nga)

<sup>2</sup> Student, The University of Danang - University of Foreign Language Studies, Vietnam (Ho Thi Khanh Huyen, Nguyen Thi Thuy Duong)

thể độc lập, có nhận thức sâu sắc về bản thân và xã hội, phản ánh mặt tối của hiện thực xã hội Nhật Bản.

Tại Việt Nam, nghiên cứu về hình ảnh trẻ thơ trong văn học thiếu nhi đã có sự phát triển đáng kể, nhưng vẫn còn nhiều hạn chế. Các công trình nghiên cứu, điển hình như luận án của V. Thanh [6] và L. T. B. Lý [7], chủ yếu tập trung vào vai trò giáo dục và những giá trị xã hội mà văn học thiếu nhi mang lại. Các tác phẩm thiếu nhi Việt Nam chủ yếu phản ánh tinh thần yêu nước, lòng tự hào dân tộc và lý tưởng sống, với mục tiêu giáo dục trẻ em về nhân cách và trách nhiệm công dân. Tuy nhiên, các nghiên cứu này ít khi đào sâu vào các yếu tố tâm lý của trẻ thơ, cũng như thiếu các nghiên cứu so sánh giữa các nền văn hóa khác nhau trong việc xây dựng hình ảnh trẻ em. Điều này khiến cho sự hiểu biết về hình ảnh trẻ thơ trong văn học thiếu nhi Việt Nam còn chưa được phát triển toàn diện [6]. Các tác phẩm văn học thiếu nhi ở Việt Nam chủ yếu tập trung vào việc giáo dục tinh thần yêu nước và lý tưởng cách mạng, nhưng ít chú trọng đến các khía cạnh nội tâm và cảm xúc của nhân vật trẻ [7].

Dù đã có một số công trình nghiên cứu về hình ảnh trẻ thơ trong văn học thiếu nhi Việt Nam, phần lớn các nghiên cứu này vẫn chủ yếu tập trung vào khía cạnh giáo dục hoặc phân tích riêng lẻ từng tác phẩm, mà ít đặt trong mối quan hệ so sánh với các nền văn học khác. Trong bối cảnh toàn cầu hóa, việc đối chiếu giữa các nền văn hóa là cần thiết nhằm làm rõ cách mỗi xã hội hình dung và tái hiện quá trình trưởng thành của trẻ em thông qua văn học. So sánh cũng giúp nhận diện các đặc trưng thẩm mỹ, quan niệm giáo dục và giá trị nhân văn được lồng ghép trong hình tượng trẻ thơ ở từng nền văn hóa. Như P. Hunt [8] đã nhấn mạnh, nghiên cứu văn học thiếu nhi trong tương quan liên văn hóa là một hướng tiếp cận quan trọng, góp phần mở rộng nhận thức về sự đa dạng trong cách trẻ em được khắc họa và cảm nhận trong văn học toàn cầu.

### 3. Giới thiệu về tác giả, tác phẩm

#### 3.1. Tác giả Yoshichi Shimada và tác phẩm “Người bà tài giỏi vùng Saga”

Yoshichi Shimada (1943), quê tại tỉnh Kumamoto, là một cây bút tiêu biểu của văn học thiếu nhi Nhật Bản hiện đại. Bắt đầu sự nghiệp với vai trò diễn viên hài, ông phát triển phong cách viết giàu chất trào phúng, ngôn ngữ giản dị nhưng sâu sắc, phản ánh tinh tế tâm lý và đời sống con người, đặc biệt là trẻ em.

Tác phẩm nổi bật nhất của ông là “Người bà tài giỏi vùng Saga” [1], kể về cậu bé Akihiro sống cùng bà ngoại tại vùng quê nghèo Saga sau chiến tranh. Trong hoàn cảnh thiếu thốn, bà hiện lên như biểu tượng của sự thông minh, kiên cường và giàu tình yêu thương. Qua những câu chuyện đời thường, bà đã giúp Akihiro trưởng thành, học cách vượt qua khó khăn và hiểu được giá trị của lòng biết ơn, sự lạc quan.

Với lối kể nhẹ nhàng, hài hước nhưng giàu cảm xúc, tác phẩm không chỉ khắc họa chân thực tuổi thơ mà còn gửi gắm thông điệp nhân văn sâu sắc. Đây là câu chuyện cảm động về tình bà cháu, đồng thời là minh chứng cho sức mạnh tinh thần giúp con người vượt lên trong nghịch cảnh.

“Người bà tài giỏi vùng Saga” đã được đón nhận rộng

rãi tại Nhật Bản và nhiều quốc gia khác, góp phần khẳng định tên tuổi Yoshichi Shimada trong nền văn học thiếu nhi đương đại.

#### 3.2. Tác giả Tô Hoài và tác phẩm “Cỏ dại”

Tô Hoài (1920-2014) là nhà văn lớn của văn học hiện đại Việt Nam, nổi bật với các tác phẩm viết về thiên nhiên, làng quê và đặc biệt là văn học thiếu nhi. Với khả năng quan sát tinh tế và lối viết mộc mạc, giàu hình ảnh, ông khắc họa sâu sắc đời sống và tâm lý nhân vật, đặc biệt là thế giới tâm hồn trẻ thơ.

Một trong những tác phẩm tiêu biểu của ông là “Cỏ dại” [2], kể về tuổi thơ của cu Bưởi - một cậu bé sống trong làng quê nghèo những năm 1920. Thông qua những câu chuyện đời thường, tác phẩm tái hiện thế giới nội tâm hồn nhiên, đầy cảm xúc của cu Bưởi, phản ánh một cách sinh động cảnh vật, con người và phong tục tập quán nông thôn Việt Nam trước Cách mạng.

Lối viết trong “Cỏ dại” mộc mạc, đậm chất thơ và giàu hình ảnh, thể hiện rõ nét tâm trạng nhân vật - từ sự hồn nhiên đến những cảm xúc phức tạp như cô đơn, buồn bã khi mất bạn thân. Đặc biệt, tình yêu thương của cu Bưởi dành cho mẹ và sự nhạy cảm với thiên nhiên được thể hiện một cách tinh tế và sâu sắc.

Tác phẩm không chỉ khắc họa tuổi thơ trong sáng mà còn thể hiện hành trình trưởng thành về mặt tâm hồn. “Cỏ dại” là một đóng góp quan trọng trong kho tàng văn học thiếu nhi Việt Nam, phản ánh sâu sắc tâm hồn con người và những giá trị truyền thống trong xã hội nông thôn xưa.

### 4. Đối sánh hình tượng trẻ thơ trong hai tác phẩm

#### 4.1. Về đẹp tâm hồn trẻ thơ: sự hồn nhiên, nhạy cảm và lạc quan

##### 4.1.1. Những điểm tương đồng

Trong cả “Người bà tài giỏi vùng Saga” của Yoshichi Shimada và “Cỏ dại” của Tô Hoài, hình ảnh của Akihiro và cu Bưởi được khắc họa qua những nét hồn nhiên, tinh tế và trong sáng, thể hiện sự lạc quan mạnh mẽ và khả năng tìm thấy niềm vui từ những điều giản dị trong cuộc sống. Dù cả hai cậu bé đều phải đối diện với những khó khăn và thiếu thốn, nhưng tâm hồn trẻ thơ của họ vẫn giữ được sự ngây thơ, lạc quan và khát khao vươn lên, qua đó phản ánh vẻ đẹp tuyệt vời của tuổi thơ.

Akihiro trong “Người bà tài giỏi vùng Saga” sống cùng bà ngoại sau khi mất cha vì nhiễm phóng xạ và mẹ không thể chăm sóc. Dù cuộc sống thiếu thốn và khó khăn, Akihiro vẫn tìm thấy niềm vui từ những điều rất đỗi giản dị trong cuộc sống hàng ngày. Cậu học được triết lý sống từ bà: “Dù không hề dư dả, bà lúc nào cũng vui vẻ, lạc quan” [1, tr.10]. Thay vì than vãn, Akihiro học cách trân trọng từng bữa ăn đơn sơ, ngay cả khi đó chỉ là những món rau củ vớt từ sông. Bà ngoại của Akihiro tận dụng mọi thứ xung quanh để biến những điều bình thường thành niềm vui giản dị: “Cắt phần bị hỏng đi là được” (傷んだところだけ、切って使ったら同じ) [1, tr.136-138]. Từ đó, Akihiro nhận ra rằng, giá trị thực sự của cuộc sống không nằm ở vật chất, mà ở khả năng nhìn nhận và trân trọng những gì mình có.

Cơm nguội và rau luộc từ những nguyên liệu đơn giản không làm cậu buồn, mà trở thành niềm vui. Bà tận dụng mọi thứ xung quanh - từ củi trời nổi đến rau củ bị vứt bỏ. Không dư dả nhưng bà luôn vui vẻ, biến những điều bình thường thành hạnh phúc giản dị. Qua đó, Akihiro hiểu rằng giá trị của bữa ăn không nằm ở nguyên liệu đắt đỏ, mà ở cách đón nhận nó. Với bà, bữa cơm chỉ có rau củ từ sông vẫn là niềm vui vì “hàng được giao đến tận nhà, lại còn miễn phí” - câu nói đùa ẩn chứa triết lý sâu sắc về việc tận hưởng cuộc sống với tâm thế lạc quan dù không thể chọn lựa hoàn cảnh.

Tương tự, cu Bưởi trong “Cỏ dại” cũng thể hiện một tâm hồn trong sáng và lạc quan qua những cuộc phiêu lưu trong thế giới tự nhiên. Cuộc sống của cậu gắn liền với thiên nhiên, nơi cậu tìm thấy niềm vui trong việc sáng tạo và chăm sóc những sinh vật nhỏ bé:

*“Chuôm nước bần xanh đục lờ là cái bể nuôi cá sẵn sẵn và cá rô ron của tôi. Và hết thảy một khoảng vườn sau đó, tôi đặt tên là sở Bách thú. Sở Bách thú của tôi. Thế này nhé: trên cành dương rủ bên bờ chuôm, tôi buộc vài con kiến tóc vàng. Châu chấu voi và bọ ngựa thì thành thoi nhảy giỡn trong bụi xanh tảo. Dưới đất, tôi lấy những viên gạch chỉ chắn ngang chắn dọc, phủ đất kín lên trên làm thành những dinh cơ kín đáo để nuôi nhái và ếch. Có những chú ếch bé tôi bắt được ở ngoài ruộng đem về nhốt vào nhà hầm đến cả tháng, mỗi ngày nhét khe tường cho xơi mấy hạt cơm. Lúc dỡ hầm ra các chú ngơ ngác, đờ đẫn quên cả nhảy, da dẻ thì trắng bệch như những chú ếch bằng đá. Sở Bách thú của tôi thích lắm. Có khi tôi mê mãi cả ngày trong bụi cây vườn”* [2, tr.14].

Cậu không chỉ là người mơ mộng mà còn hành động, chăm sóc cho các loài vật nhỏ bé với tình yêu thương sâu sắc. Mỗi hoạt động trong thiên nhiên đều trở thành niềm vui vô giá đối với cu Bưởi, và cậu nhìn nhận mọi thứ xung quanh với một góc nhìn kỳ diệu, làm cho cuộc sống thêm phần tươi đẹp và phong phú.

Cả hai nhân vật, Akihiro và cu Bưởi, đều thể hiện một thái độ sống lạc quan, bất chấp những khó khăn và thiếu thốn trong hoàn cảnh sống của họ. Họ không chỉ tìm thấy niềm vui trong những điều nhỏ bé mà còn có khả năng biến những thiếu thốn thành cơ hội sáng tạo và khám phá. Sự ngây thơ, hồn nhiên và khả năng nhận diện vẻ đẹp trong những điều bình dị chính là nét đặc trưng của tâm hồn trẻ thơ trong cả hai tác phẩm.

#### 4.1.2. Những điểm khác biệt

Trong “Người bà tài giỏi vùng Saga”, nhân vật Akihiro được xây dựng như một đứa trẻ nhạy cảm, có tư duy độc lập và ý thức tìm hiểu về các giá trị đạo đức cũng như tín ngưỡng truyền thống. Nhờ ảnh hưởng từ bà, cậu từng bước tiếp cận và thấu hiểu chiều sâu của đời sống tinh thần thông qua việc quan sát, trải nghiệm và chiêm nghiệm các nghi lễ và phong tục. Quá trình này phản ánh sự phát triển nội tâm và nhận thức của nhân vật theo chiều hướng ngày càng sâu sắc.

Ngược lại, cu Bưởi trong “Cỏ dại” lại được khắc họa như một đứa trẻ có sự kết nối tự nhiên với môi trường sống. Cậu cảm nhận thế giới thông qua giác quan, quan sát tỉ mỉ những biến đổi của thiên nhiên, từ đó kiến tạo nên một không gian tưởng tượng giàu chất thơ và cảm xúc. Tư duy của cu Bưởi

không đi theo chiều sâu tâm linh hay nghi lễ, mà gắn bó chặt chẽ với thế giới sinh vật và cảnh vật xung quanh.

Mặc dù, biểu hiện khác nhau, cả hai nhân vật đều thể hiện vẻ đẹp của tâm hồn trẻ thơ: Akihiro nghiêng về chiều sâu tinh thần và đạo lý, trong khi cu Bưởi đại diện cho sự hồn nhiên, cảm xúc và hòa hợp với tự nhiên. Hai hình tượng này góp phần phản ánh sự đa dạng trong cách trẻ em tiếp cận và cảm nhận thế giới, đồng thời làm nổi bật tính nhân văn của hai tác phẩm.

### 4.2. Quá trình trưởng thành trong nghịch cảnh

#### 4.2.1. Chấp nhận thực tại và vượt qua khó khăn

##### a. Những điểm tương đồng

Akihiro trong “Người bà tài giỏi vùng Saga” và cu Bưởi trong “Cỏ dại” đều đối mặt với hoàn cảnh khó khăn từ khi còn nhỏ, nhưng họ không đầu hàng mà chấp nhận thực tại và coi đó là một phần của quá trình trưởng thành. Sự chấp nhận này giúp họ vượt qua thử thách và học được những bài học quý giá.

Akihiro cảm thấy cô đơn khi sống cùng bà ngoại, nhưng sự lạc quan của bà giúp cậu thay đổi nhận thức: *“Hạnh phúc không phải là thứ được định đoạt bằng tiền. Hạnh phúc phải được định đoạt bằng tâm thế của mỗi chúng ta”* [1, tr.11]. Cậu học cách trân trọng cuộc sống và tìm niềm vui trong những điều giản dị như bữa ăn đậm bạc và việc giúp đỡ bà.

Tương tự, cu Bưởi trong “Cỏ dại” cảm thấy bối rối khi sống trong ngôi nhà cổ, nhưng qua trí tưởng tượng, cậu tìm thấy vẻ đẹp trong những điều nhỏ bé: *“Tòa nhà cổ này hiện ra trong tròng mắt tôi với đủ mọi vẻ kinh rợn”* [2, tr.11]. Cậu cũng kết nối với thiên nhiên, tìm niềm vui trong những chi tiết như lá cây và con cóc: *“Lá cây này búp lấy lá cây khác, ôm lẫn nhau, mặt đất mát rười rượi”* [2, tr.13].

Cả hai nhân vật cho thấy, chấp nhận thực tại là bước quan trọng trong hành trình trưởng thành, giúp họ mạnh mẽ và trưởng thành hơn.

##### b. Những điểm khác biệt

Akihiro và cu Bưởi đều trải qua quá trình trưởng thành trong hoàn cảnh khó khăn, song cách thức họ đối diện và thích ứng với thực tại lại thể hiện những đặc điểm khác biệt rõ nét.

Akihiro, sau khi bị đưa về sống với bà tại vùng Saga, trải qua cú sốc tâm lý do sự chia cắt đột ngột với mẹ. Ban đầu, cậu bé hoang mang và phản kháng hoàn cảnh mới. Tuy nhiên, qua thời gian, thông qua việc tham gia vào các công việc sinh hoạt hằng ngày và chịu ảnh hưởng từ cách sống cứng cỏi của bà, Akihiro dần chấp nhận thực tại. Cậu bắt đầu nhận thức được giá trị của lao động, hình thành tinh thần tự lập và từng bước trưởng thành.

Ngược lại, cu Bưởi trong “Cỏ dại” lớn lên trong một môi trường thiếu vắng tình cảm và gắn bó gia đình. Không phải chịu đựng một biến cố lớn như Akihiro, nhưng cậu lại phải đối mặt với sự cô đơn kéo dài, thiếu kết nối và cảm giác bị bỏ rơi trong chính mái nhà của mình. Sự trưởng thành của cu Bưởi diễn ra âm thầm, thông qua nội tâm phong phú và khả năng tự tạo niềm vui từ thiên nhiên và trí tưởng tượng. Cậu học cách chấp nhận thực tại không phải bằng phản kháng hay thay đổi, mà bằng sự thấu hiểu và thích nghi từ bên trong.

Như vậy, có thể thấy, quá trình trưởng thành ở trẻ thơ không chỉ chịu ảnh hưởng bởi hoàn cảnh khách quan mà còn tùy thuộc vào cơ chế thích nghi cá nhân. Nếu Akihiro là hình ảnh của sự trưởng thành thông qua hành động và sự hướng dẫn, thì cu Buri thể hiện con đường trưởng thành nội tâm, giàu cảm xúc và tưởng tượng. Cả hai đều góp phần phản ánh những góc nhìn đa dạng và sâu sắc về hành trình lớn lên của trẻ trong văn học.

#### 4.2.2. Hình thành ý thức tự lập

##### a. Những điểm tương đồng

Trong quá trình trưởng thành, Akihiro và cu Buri đều phải đối mặt với hoàn cảnh khó khăn và học cách tự lập. Cả hai đều chủ động tạo cơ hội cho bản thân thay vì phụ thuộc vào người khác.

Khi không được học kiếm đạo và judo vì hoàn cảnh kinh tế, Akihiro không than vãn mà chuyển sang chạy bộ - môn thể thao không tốn kém nhưng vẫn mang lại lợi ích cho sức khỏe. Thay vì chờ đợi sự giúp đỡ, cậu tự tìm ra giải pháp phù hợp với điều kiện của mình. Quyết định này cho thấy sự linh hoạt trong tư duy và sự trưởng thành của Akihiro. Cậu học được bài học quý giá từ bà: biết thích nghi và tận dụng những gì mình có để đạt được kết quả tốt nhất.

「明日から、走りんしゃい」

「走る？」

「そう。剣道もいらないし、走る地面はタダ。

走りんしゃい」 [1, tr.50-51].

“Từ mai cháu tập chạy đi.”

“Tập chạy?”

“Đúng. Chạy không cần dụng cụ gì, đường chạy lại miễn phí. Cháu tập chạy đi.”

Tuy thấy có gì đó sai sai nhưng vì còn nhỏ, tôi vẫn nghe lời bà bắt đầu tập chạy. [1, tr.11].

Việc chấp nhận chạy bộ thể hiện ý chí kiên trì của Akihiro. Cậu nghiêm túc biến nó thành thói quen rèn luyện, không chỉ phát triển thể chất mà còn hình thành bản lĩnh tự lập. Dù thiếu thốn về tài chính, cậu không ngồi yên chờ đợi mà tự tìm ra giải pháp thay thế để theo đuổi đam mê thể thao - một bài học về việc tìm con đường phù hợp thay vì bỏ cuộc khi gặp khó khăn.

Giống như Akihiro, cu Buri thể hiện tính tự lập qua việc tự xoay xở khi lên thành phố học. Xa gia đình và phải đối mặt với căn bệnh nám da kéo dài nhiều năm, cậu vẫn tự mình vượt qua mà không trông chờ vào sự giúp đỡ của người khác.

“Tự hỏi không biết anh Khả Dân trong truyện Vô gia đình đầu anh ấy có mốc như đầu tôi không? Tôi nghĩ cằm cái đầu mốc. Giá mà tôi có pháp thuật cao cường như Trần Đoàn lão tổ, như sư phụ Vương Thiên, tôi hóa phép cho cái Hiên hóa ra con chó giữ cửa động cho tôi. Tôi làm cho cái đầu tôi khỏi mốc. Hứng chí, tôi làm rằm đọc thần chú. Tôi hô một tiếng, nhổ thử một sợi tóc, soi lên trước mặt. Một tay tôi múa như phe phẩy lá cờ phép” [2, tr.116].

Cu Buri không buông xuôi trước bệnh tật, mà dùng trí tưởng tượng phong phú để biến hoàn cảnh thành câu chuyện kỳ ảo, ví mình với nhân vật trong “Vô gia đình”.

Cậu không xem bệnh tật là bất hạnh mà là một phần của hành trình đặc biệt, thể hiện triết lý sống: thay đổi góc nhìn để biến khó khăn thành động lực.

Cả Akihiro và cu Buri đều không đầu hàng mà chủ động tạo cơ hội cho bản thân. Akihiro linh hoạt tìm giải pháp khi gặp khó khăn tài chính, còn cu Buri biến khó khăn thành động lực qua trí tưởng tượng. Sự chủ động này giúp họ vượt qua thử thách và hình thành tính cách độc lập, dấu hiệu của sự trưởng thành.

##### b. Những điểm khác biệt

Quá trình hình thành ý thức tự lập của Akihiro và cu Buri phản ánh hai cách tiếp cận khác nhau trong việc thích nghi với hoàn cảnh sống.

Akihiro phát triển ý thức tự lập thông qua những trải nghiệm cụ thể như kiếm tiền và vượt qua thử thách cá nhân. Dưới sự hướng dẫn của bà, cậu chủ động quan sát, học hỏi và tự tạo cơ hội để đạt được mục tiêu - điển hình là việc kiếm tiền mua kẹo. Thay vì lệ thuộc, Akihiro dần hiểu được giá trị của lao động và tự chủ về tài chính. Khi tham gia hội thao, cậu còn thể hiện sự trưởng thành trong việc đặt mục tiêu và đối diện với áp lực, cho thấy sự phát triển toàn diện về nhận thức và tinh thần trách nhiệm.

Ngược lại, cu Buri hình thành ý thức tự lập thông qua các hoạt động lao động thường nhật trong sinh hoạt gia đình. Sống trong môi trường không có người hướng dẫn cụ thể, cậu vẫn chủ động tham gia các công việc như đánh giày, nhặt rau, trông em... Sự tự lập của cu Buri được hình thành một cách tự nhiên, không xuất phát từ khát khao cá nhân mà từ tinh thần trách nhiệm và thói quen lao động.

Tuy khác biệt về hoàn cảnh và động cơ, cả hai nhân vật đều phát triển ý thức tự lập thông qua hành động cụ thể và trải nghiệm cá nhân. Điều này cho thấy, dù con đường trưởng thành có thể khác nhau, nhưng đều dẫn đến sự hình thành bản lĩnh và nhận thức độc lập - yếu tố quan trọng trong quá trình phát triển nhân cách ở trẻ thơ.

#### 4.2.3. Nhận thức về tình yêu thương gia đình

Tình cảm gia đình trong hai tác phẩm không được thể hiện qua lời lẽ trực tiếp mà qua những hành động âm thầm, góp phần nuôi dưỡng sự trưởng thành cảm xúc ở nhân vật.

Với Akihiro, tình yêu của bà thể hiện qua những quyết định tương chừng khắt khe nhưng đầy dụng ý. Việc để cậu tự kiếm tiền mua sáp màu, tự tập chạy thay vì học võ, không chỉ rèn luyện tính tự lập mà còn dạy cậu trân trọng công sức lao động. Sự nghiêm khắc ban đầu dần được Akihiro cảm nhận như một hình thức yêu thương đầy bản lĩnh - tình thương không cần thể hiện bằng sự nuông chiều, mà bằng cách chuẩn bị cho cậu đối mặt với cuộc sống.

Cu Buri cũng lớn lên trong một không gian thấm đẫm tình thân. Sự quan tâm của người thân được thể hiện qua từng chi tiết nhỏ: từ việc bà xoa đầu, giục đi ngủ sớm, đến việc mẹ lặng lẽ dõi theo khi cậu đau ốm. Những hành động ấy lặp đi lặp lại một cách bền bỉ trong đời sống thường ngày, tạo nên một vùng an toàn tâm lý để Buri cảm nhận được sự gắn bó. Nhờ đó, tình cảm gia đình trở thành điểm tựa tinh thần giúp cậu vượt qua nỗi cô đơn và trưởng thành dần lên trong lặng lẽ.

### 4.3. Gặp gỡ trong nền tảng văn hóa và biểu hiện tư duy thẩm mỹ

Khi khắc họa tuổi thơ, cả "Người bà tài giỏi vùng Saga" và "Cỏ dại" đều thể hiện một điểm gặp gỡ quan trọng: trẻ thơ trưởng thành trong mối quan hệ gắn bó với thiên nhiên và đời sống thường ngày.

Ở "Người bà tài giỏi vùng Saga", tư duy thẩm mỹ Nhật Bản hậu chiến hiện lên qua việc tìm kiếm cái đẹp trong sự giản dị. Những chi tiết như bà bắt Akihiro chạy bộ, tận dụng rau củ trôi sông hay may vá quần áo cũ không chỉ thể hiện đức tính tiết kiệm, kỷ luật mà còn khẳng định quan niệm wabi-sabi - cái đẹp trong sự không hoàn hảo và sự biết đủ. Trẻ thơ trong tác phẩm học cách chấp nhận hoàn cảnh, không dừng lại ở sự cam chịu mà biến thiếu thốn thành cơ hội để sáng tạo và vui sống.

"Cỏ dại" lại tái hiện một thế giới thẩm mỹ khác - gần gũi và đậm màu sắc dân gian. Cu Bưởi biến ao nước bên thành bẽ cá, dụng "Sở Bách thú" từ côn trùng, ếch nhái; cỏ cây, lá hoa hiện lên với hình ảnh nhân hóa, giàu chất thơ: "lá cây này bấu lấy lá cây khác, ôm lẫn nhau, mặt đất mát rười rượi". Thẩm mỹ trong "Cỏ dại" không nằm ở sự khắc khổ, mà ở cách nhìn đời bằng con mắt mộng mơ, biến những điều bình thường thành thế giới kỳ thú, sống động. Đây chính là tư duy thẩm mỹ của trẻ thơ trong nền văn hóa nông nghiệp: cái đẹp sinh ra từ sự hòa hợp giữa con người và thiên nhiên, từ tình cảm gắn bó sâu đậm với môi trường sống.

Tuy mỗi tác phẩm có cách thể hiện riêng, cả Akihiro và cu Bưởi đều tìm thấy vẻ đẹp và niềm vui trong đời thường. Một bên đề cao sự giản dị, kiên cường trong thiếu thốn; một bên khẳng định sức mạnh của trí tưởng tượng và sự gắn bó với thiên nhiên. Cả hai đều phản ánh tư duy thẩm mỹ nhân văn: cái đẹp không nằm ở sự xa hoa mà ở khả năng biến điều nhỏ bé, đời thường thành giá trị tinh thần nuôi dưỡng con người.

## 5. Đối sánh nghệ thuật xây dựng nhân vật trẻ thơ

### 5.1. Ngôi kể thứ nhất - Cửa sổ mở vào thế giới trẻ thơ

#### 5.1.1. Những điểm chung trong nghệ thuật xây dựng nhân vật trẻ thơ

Trong cả hai tác phẩm "Người bà tài giỏi vùng Saga" và "Cỏ dại", ngôi kể thứ nhất được sử dụng để khắc họa tâm lý nhân vật trẻ thơ qua lăng kính chủ quan của nhân vật chính. Cách thức này không chỉ cho phép người đọc tiếp cận trực tiếp với những suy nghĩ, cảm xúc của các nhân vật mà còn tạo ra sự gần gũi và chân thực trong việc tái hiện hành trình trưởng thành của họ. Đặc biệt, giọng điệu kể của Akihiro trong "Người bà tài giỏi vùng Saga" vừa hồn nhiên vừa hài hước, phản ánh sự chuyển biến trong cách cậu tiếp nhận tình cảm của bà theo thời gian. Tương tự, cu Bưởi trong "Cỏ dại" kể chuyện với giọng điệu chân thực và sinh động, gắn liền với màu sắc trẻ thơ, giúp người đọc dễ dàng đồng cảm và hiểu được những biến đổi trong tâm lý của nhân vật qua từng sự kiện. Việc lựa chọn ngôi kể "tôi" không chỉ mở ra cánh cửa vào thế giới nội tâm của trẻ thơ mà còn tạo ra một không gian gần gũi, dễ tiếp cận, giúp người đọc dễ dàng thấu hiểu những biến chuyển cảm xúc của các nhân vật.

### 5.1.2. Những điểm khác biệt trong nghệ thuật xây dựng nhân vật trẻ thơ

Yoshichi Shimada và Tô Hoài đều thành công trong việc khắc họa hình tượng trẻ thơ giàu cảm xúc, phản ánh rõ nét tâm hồn trong sáng và sức sống mạnh mẽ của các em nhỏ trong hoàn cảnh thiếu thốn. Trong "Người bà tài giỏi vùng Saga", Akihiro hiện lên qua giọng kể hồn nhiên, gần gũi, cho thấy khả năng thích nghi và tinh thần lạc quan vượt lên nghịch cảnh. Qua sự dạy dỗ của bà - người phụ nữ kiên cường, thông minh - Akihiro học cách trân trọng những điều giản dị, từ bữa ăn đạm bạc đến niềm vui nhỏ trong cuộc sống. Tác phẩm từ đó tỏa sáng tinh thần nhân văn đậm đà bản sắc văn hóa Nhật Bản: đề cao tinh thần, lòng kiên trì và lối sống tiết kiệm nhưng lạc quan.

Ngược lại, cu Bưởi trong "Cỏ dại" của Tô Hoài sống giữa khung cảnh làng quê Việt Nam. Thế giới tuổi thơ của cậu ngập tràn màu sắc thiên nhiên, gắn liền với những trò chơi dân dã và trí tưởng tượng phong phú. Tuy cuộc sống nghèo khổ, Bưởi vẫn tìm thấy niềm vui trong việc chăm sóc những sinh vật nhỏ bé, thể hiện một tâm hồn nhạy cảm và yêu thương. Ngôn ngữ giàu hình ảnh và chất thơ của Tô Hoài giúp khắc họa không gian văn hóa làng quê đậm đà tình cảm gia đình và sự gắn bó với thiên nhiên.

Cả hai tác phẩm đều thể hiện giá trị nhân văn sâu sắc và phản ánh văn hóa đặc trưng của mỗi dân tộc, đồng thời làm nổi bật vẻ đẹp và sức mạnh nội tâm của tuổi thơ.

### 5.2. Miêu tả tâm lý qua chi tiết đời thường

Cả Yoshichi Shimada và Tô Hoài đều miêu tả quá trình trưởng thành của nhân vật qua những chi tiết đời thường, gần gũi và đầy tính tế. Ở "Người bà tài giỏi vùng Saga", tâm lý Akihiro chuyển biến rõ khi cậu dần nhận ra tình yêu thương thầm lặng của bà qua những hành động nhỏ, như việc bà âm thầm cổ vũ cậu: "そんなことが何度かあって、少しずつばあちゃんも、真ん中で声を出して応援するようになっていった (Sau vài lần như thế, dần dần bà đã vào chính giữa khán đài để cổ vũ tôi)" [1, tr.132]. Từ cảm giác bị bỏ rơi, Akihiro dần hình thành sự gắn bó và lòng biết ơn, thể hiện sự trưởng thành về mặt cảm xúc.

Trong "Cỏ dại", quá trình trưởng thành của cu Bưởi diễn ra âm thầm hơn, gắn với sự nhạy cảm trước thiên nhiên và tình cảm gia đình. Ngay đầu đi học, cậu cảm động trước sự chuẩn bị chu đáo của gia đình: "Cả nhà xúm lại, như ai cũng chỉ có mỗi một việc sắm sửa cho tôi đi học" [2, tr.58]. Gia đình thể hiện tình yêu qua những hành động thực tế, như khi bà dỗ dành cu Bưởi: "Nín đi không có vào trường thì thầy giáo cười cho" [2, tr.60] hay khi chữa bệnh cho cậu bằng mật lợn: "Bà tôi xin trên chợ một chiếc mật lợn" [2, tr.120].

Cả Yoshichi Shimada và Tô Hoài đều không lý giải tâm lý một cách trực tiếp hay giáo điều, mà để nhân vật tự "bộc lộ" thông qua lời kể, suy nghĩ, hành vi, và đặc biệt là qua các mối quan hệ gia đình. Cả Akihiro và cu Bưởi đều trưởng thành từ cảm nhận yêu thương - không phải bằng lời dạy, mà bằng sự hiện diện lặng lẽ của người thân, làm nền cho sự thay đổi bên trong.

### 5.3. So sánh ngôn ngữ và giọng điệu kể chuyện Nhật - Việt

Một trong những khác biệt nổi bật giữa hai tác phẩm nằm ở ngôn ngữ và giọng điệu kể chuyện - yếu tố phản ánh sâu sắc tư duy văn hóa.

Trong “Người bà tài giỏi vùng Saga”, Yoshichi Shimada sử dụng lối kể hóm hỉnh, mang màu sắc tự sự hậu hiện đại. Giọng văn “giả nghiêm túc”, thường pha trò ngay trong hoàn cảnh khó khăn, thể hiện qua những câu như:

“Cắt phần bị hỏng đi là được. Hàng được giao đến tận nhà, lại còn miễn phí.” - câu nói đùa của bà ngoại về rau củ vớt dưới sông, vừa nhẹ nhàng vừa chứa đựng một triết lý sống. Đây là kiểu hài hước đặc trưng Nhật Bản: kín đáo, tiết chế và giàu hàm ý.

Trong khi đó, Tô Hoài trong “Cỏ dại” lại dùng giọng kể đậm chất trữ tình - mộc mạc, gần gũi và giàu hình ảnh. Ví dụ:

“Chuôm nước bắn xanh đục lờ là cái bể nuôi cá sần sật và cá rô ron của tôi...”

Giọng kể trẻ thơ nhưng không ngây ngô, mang theo nhịp điệu của ký ức, đan xen sự hoài niệm và chất thơ đời thường. Tô Hoài không hài hước châm biếm mà thiên về miêu tả cảm xúc sâu lắng, đặc biệt là những rung cảm tinh tế trước thiên nhiên và tình thân.

Ngoài ra, trong nguyên tác tiếng Nhật, nhiều câu văn sử dụng lối nói ngắn, xen thoại trực tiếp, mang sắc thái khẩu ngữ vùng quê Saga. Trong khi đó, văn của Tô Hoài sử dụng câu trúc câu dài, giàu nhạc tính, đôi khi mang tính kể lể như lối kể chuyện dân gian.

Như vậy, sự khác biệt trong ngôn ngữ và giọng điệu không chỉ là lựa chọn nghệ thuật cá nhân mà còn phản ánh đặc điểm văn hóa: người Nhật kể chuyện bằng sự hài hước tiết chế và lý trí, còn người Việt thiên về cảm xúc, tự nhiên và giàu hình ảnh biểu cảm.

### 5.4. Giá trị nhân văn và bản sắc văn hóa trong hai tác phẩm

Nếu mục 4.3 nhấn mạnh tư duy thẩm mỹ thì ở phương diện sâu hơn, cả “Người bà tài giỏi vùng Saga” và “Cỏ dại” đều bộc lộ những giá trị nhân văn gắn chặt với bản sắc văn hóa của Nhật Bản và Việt Nam.

Trong tác phẩm của Yoshichi Shimada, giá trị nhân văn nổi bật là tinh thần vượt khó, lòng biết ơn và ý chí kiên cường. Hình ảnh người bà không phải mẫu mực của sự chiều chuộng hay tình thương mềm yếu, mà là tình yêu thương thông qua kỷ luật và giáo dục thực tiễn. Câu nói “剣道もいらないし、走る地面はタダ” (Chạy không cần dụng cụ gì, đường chạy lại miễn phí) [1, tr.50-51] không chỉ là lời khuyên tiết kiệm, mà còn là thông điệp văn hóa: con người phải tự lập, chủ động vươn lên trong mọi hoàn cảnh. Đây là bài học lớn của thế hệ Nhật Bản hậu chiến - lấy khổ luyện và nhẫn nại làm nền tảng xây dựng tương lai.

“Cỏ dại” của Tô Hoài làm nổi bật giá trị nhân văn qua sự gắn bó và những hi sinh lặng thầm trong gia đình, làng xóm. Cu Bưởi không được dạy dỗ nghiêm khắc như Akihiro, nhưng sự trưởng thành của cậu đến từ những biểu hiện giản dị của tình yêu thương. Chi tiết “Bà có ngồi thì cháu mới ngồi” [2, tr.61] gọi ra cả một thế giới nhân văn sâu lắng, nơi những hi sinh thầm lặng trở thành động lực nuôi dưỡng tâm hồn trẻ thơ. Không gian làng quê Việt Nam hiện lên không chỉ qua thiên nhiên mà còn qua phong tục, ngôn ngữ, tình cảm cộng đồng - những yếu tố tạo nên bản sắc văn hóa riêng.

Từ hai tác phẩm, người đọc thấy rõ sự khác biệt trong bản sắc văn hóa: “Người bà tài giỏi vùng Saga” phản ánh tinh thần tự lập, kiên cường và kỷ luật của Nhật Bản hậu chiến, trong khi “Cỏ dại” thể hiện tình cảm gia đình đậm đà, sự gắn bó cộng đồng và chiều sâu cảm xúc của văn hóa Việt. Tuy nhiên, vượt lên trên sự khác biệt, cả hai cùng gặp nhau ở giá trị nhân văn cốt lõi: con người dù trong hoàn cảnh nào cũng có thể trưởng thành nhờ tình thương, nghị lực và niềm tin vào cuộc sống.

## 6. Kết luận

Qua việc phân tích và đối sánh hai hình tượng trẻ thơ tiêu biểu trong văn học Nhật Bản và Việt Nam, bài viết đã chỉ ra những điểm gặp gỡ và khác biệt trong cách thức xây dựng nhân vật, từ ngôn ngữ kể chuyện, nghệ thuật miêu tả tâm lý, cho đến hệ giá trị văn hóa được lồng ghép trong hai tác phẩm “Người bà tài giỏi vùng Saga” và “Cỏ dại”. Akihiro trưởng thành trong tinh thần tự lập, kiên cường qua trải nghiệm cùng bà, còn cu Bưởi lại thể hiện một tâm hồn nhạy cảm, gắn bó với thiên nhiên và giàu chất thơ. Cả hai đều phản ánh vẻ đẹp tuổi thơ qua lăng kính văn hóa đặc thù. Dù bài viết chỉ bước đầu gợi mở liên hệ với giáo dục ngôn ngữ và giảng dạy liên văn hóa, kết quả nghiên cứu cho thấy tiềm năng lớn của các tác phẩm văn học trong việc hình thành tư duy phân biện và năng lực văn hóa cho người học ngoại ngữ. Đây sẽ là hướng đi cần được đào sâu trong các nghiên cứu tiếp theo.

## TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] S. Yoshichi, 佐賀のがばいばあちゃん, 徳間文庫, (*My Grandmother from Saga*, Tokuma Bunko), 2004.
- [2] T. Hoai, *Wild Grass*, Literature Publishing House, 1944.
- [3] K. Miyazawa, *Night on the Galactic Railroad* (J. W. L. P. Meyer, Trans.), New York: Kodansha International, 2003.
- [4] H. Saito, *Children's Literature and the Reflection of Japanese Society*, Tokyo: The Japan Publishing Industry Foundation for Culture, 1999.
- [5] T. Hara, *Children's Literature in Japan: A Cultural and Literary History*, Tokyo: Shogakukan, 2014.
- [6] V. Thanh, *Children's Literature Under the New Regime*, Literature Publishing House, 1982.
- [7] L. T. B. Ly, *Children's Literature After 1975*. Education Publishing House, 2000.
- [8] P. Hunt, *Children's Literature: An Introduction*, Oxford University Press, 2010.